

דאגה | דאָגה בַּלֵּב אִישׁ יִשְׁחַנֶּה וְדָבַר טוֹב יִשְׁמַחְנֶה:

(משלי פרק יב, כה)

א. רש"י | יומא דף עה/א

דאגה - פחד שדואג על הפסד שום דבר פן יבואהו:

ב. רש"י | גיטין ע/א

פחד - דאגה שדואג על דבר העתיד כגון טירוד מזונות או פחד אויב:

ג. מצודת דוד | משלי יב, כה

כשבא דאגה בלב איש ימעט וישפיל אותה מכמות שהיא, ודבר טוב הוא אם יוכל לעצור כח לשמוח עוד את הדאגה ולחשוב כי לטובה בא מה שבא:

ד. רלב"ג | משלי יב, כה

כשיקרה שיהיה דאגה בלב איש צריך להשתדל להכניע ולהשפיל הדאגה כי אין בדאגה תועלת כלל אך נזק והוא ממה שאינו ראוי למשכיל כי הדאגה על דבר החולף הוא שגועון גם הדאגה לענין העתיד היא בלתי ראויה כי ראוי שיבטח האדם על הש"י והנה יש דרך בזה להעביר הדאגה והוא שכאשר יתן אל לבו דבר טוב ישמח הדאגה ר"ל נושא הדאגה על דרך אמרו לפניו תדוץ דאבה או יהיה הרצון באמרו כאשר יהיה דבר דאגה בלב איש ישמח הלב ויקרה בשמחה ג"כ שתכניע כח לבו מצד פזור החום ובא להזהיר בזה המאמר שלא יתפעל האדם מאד לא מהכעס ולא מהשמחה:

ה. מלבי"ם | משלי יב, כה

כל המדות הם צפונים בנפש האדם עד שהרוח מעלה איזה ציור על הלב, ויש בכח האדם להעלות את הציור למעלה וכן להשפילו למטה, למשל יכול לעורר ציור טוב או רע מן המדות ואז יבא בו הרוח ויגלהו ויעלהו אל הלב להמשיל בו הציור הלז, כמו ציור הגאווה או הענוה הקנאה והתאוה וכדומה, ובין כחות הנפש נמצא ג"כ הדאגה, שהוא מה שאדם דואג על העתיד, והציור הזה כשימשול בלב מנפש ועד בשר יכלה, שגם העשיר והשליח כשתמשול הדאגה בלבו ידאג על העתיד פן יחרב ביתו פן יכלה עשרו פן ימותו בניו פן ימשלו אויביו עליו וכדומה, והוא ביגון תמידי, ועת יעלה ציור הדאגה בלב נתן החכם ב' עצות לזה, א] להשפיל הציור הלז ולהורידו אל עומ' הנפש ושם בחשך שמו יכוסה

ע"י שיסיח דעתו מרעיונות כאלה ולא ידאג, ב] שיעלה על לבו ציורים טובים מתנגדים לציורי הדאגה, למשל יצייר שאחריתו טוב שביתו יעמוד נכון שהוא מלא ברכה ה' ושיש תקוה לאחריתו, וז"ש דאגה בלב איש - כשעלה ציור הדאגה וימשול בלב, העצה, או שישחנה - ויורידנה למטה, או שישחנה בדבר טוב - וע"י ציור טוב לעומת ציור הרע והמעציב ישמח אותה, וכן אמרו חז"ל חד אמר יסיחנה מדעתו וחד אמר יסיחנה לאחרים, ושניהם אמת ומיוסדים בשני חלקי הכתוב, במ"ש ישחנה הוא שישחנה מדעתו, ובמ"ש דבר טוב ישחנה הוא שיסיח אותה לאחרים ר"ל לרעיונות אחרות טובות משמחות:

ו. יומא דף עה/א

דאגה בלב איש ישחנה רבי אמי ורבי אסי חד אמר ישחנה מדעתו וחד אמר ישחנה לאחרים.

רש"י

דאגה בלב איש ישחנה - ישיחנה מדעתו. **ודבר טוב ישמחנה** - יעסוק בתורה והיא תשמח את הדאגה שבלבו ותצילנו ממנה, ולדברי האומר ישחנה לאחרים כך סופו של מקרא ודבר טוב שינחמנו חבירו ישמח את הדאגה:

ז. מדרש תנחומא | קדושים ח

כי תבואו אל הארץ ונטעתם אמר להם הקב"ה לישראל אע"פ שתמצאו אותה מליאה כל טוב לא תאמרו נשב ולא נטע אלא הוּו זהירין בנטיעות שנאמר ונטעתם כל עץ מאכל כשם שנכנסתם ומצאתם נטיעות שנטעו אחרים אף אתם היו נוטעים לבניכם, שלא יאמר אדם אני זקן כמה שנים אני חי מה אני עומד מתיגע לאחרים למחר אני מת, אמר שלמה (קהלת ג) את הכל עשה יפה בעתו גם את העולם נתן בלבם העלם כתיב חסר וא"ו מהו כן אילולי שהקב"ה העלים מלבו של אדם את המיתה לא היה אדם בונה ולא נוטע שהיה אומר למחר אני מת למה אני עומד ומתיגע לאחרים לפיכך העלים הקב"ה מלבבות של בני אדם את יום המיתה שיהא אדם בונה זכה יהיה לו לא זכה לאחרים.

ר"ל דאגה בלב איש ומטרידו מלימוד התורה יסיחנה מדעתו כדי שיהא דעתו צלולה וע"י כן דבר תורה שהיא התורה ישמחנו מדאגתו ולמ"ד ישיחנה לאחרים. כדי שיתנו לו עצה על דאגתו כפרש"י בפ' יוה"כ וזהו דבר טוב שיתיעץ לו חבריו הוא ישמחנו מדאגתו וע"י פרש"י בס' משלי וק"ל:

ט. פלא יועץ | דאגה

כתיב דאגה בלב איש ישיחנה ופי' רז"ל יסחנה מדעתו א"נ ישיחנה לאחרים, ותריוויהו איתנהו, שבתחלה ישתדל להסיחה מדעתו במחשבות טהורות וטענות מספיקות שיש ויש כדי לדחות הדאגה, ואם לא יוכל יסיחנה לאחרים דהיינו ת"ח ואנשי מדע שידעו לתקנו בעצה טובה וידברו לו דברים המבטלים הדאגה ומיישבים את הלב, כי כבר אמר החכם: העבר אין, העתיד עדין, דאגה מנין, קום שתה יין. שאם הדבר כבר עבר מה יועיל בדאגה האם יוכל להשיבו ולא די לו רעת הדבר שאירע לו אלא שיוסיף רעת הדאגה וחיי צער יחיה, יסיחנו מדעתו. ואם הוא דבר שעתידי להיות, אם יש תקנה יעשה התקנה ואם לא יש תקנה מה יועיל בדאגה, יבטח בשם ה' וישען באלקיו, זה כלל גדול להסיר הדאגה.

ועוד כלל אחר שיחשוב ויאמין באמונה שלימה שאין דבר רע יורד מן השמים וכל דעביד רחמנא לטב עביד לטובת הנפש או לטובת הגוף וכל מה שנראה לעינים שהוא רעה אלקים חשבה לטובה לפעמים נגלה לאדם ואומר אודך כי עניתי ותהי לי לישועה, ולפעמים נשאר נסתר שהקב"ה רוצה לייסרו כדי להצילו ממות ולהציל נפשו מרדת שחת, א"כ דאגה מניין, למה זה דומה למי שנתחייב מיתה למלכות ובחמלת המלך עליו נתרצה בתת לו קצת מכות על רגליו או בקחת ממנו קצת פרוטות שבודאי יקבל דינו בשמחה ויודה וישבח למלך כן הדבר הזה, שהרי אמרו רז"ל ע"פ הודו לה' כי טוב שגובה חובתו של אדם בטובתו נשברה צלוחית נשפך יינו מתה תרנגולתו וכדומה מקצת הנפש ככל הנפש וגברו רחמי האל שגם מה שנוטל משלו הוא נוטל, הא למה זה דומה למלך שאומר לב"ח שלו כל העם יודעים שחוב שאדם חייב למלך בלתי אפשר להיות בטל אבל עשה זאת איפה קח לך כים זה של זהובים ושלם את נשייך שאתה חייב לי ואתה ובניך

תחיו בנותר היש חיך מתוק מזה כן הקב"ה גובה חובתו של אדם בחובתו שהוא נותן לו ונותן וחוזר ונותן כהנה וכהנה המקום ממלא חסרונו וסרח העודף ה' מוריש ומעשיר הוא מכה ומחץ מכתו ירפא הוא ממיית ומחיה באופן שאפילו על מיתה אין לדאוג עליה שאין ה' ממיית את האדם לרעתו אלא לטובתו ולו נתכנו עלילות ואם לפני השי"ת הגון לפנינו לא כ"ש אין לנו אלא לומר ה' הטוב בעינינו לנחת רוח לפני כסא כבודו הוא יעשה ועליו לקבל הכל ברצון ובשמחה:

י. שיח שרפי קדש

בשם האדמו"ר מורי"ם מגור זצוקלה"ה על מאמר חז"ל (יומא עה) דאגה בלב איש ישחנה, חד אמר ישחנה מדעתו, וחד אמר ישחנה לאחרים, ואמר, בשלמא מדעתו ניחא אבל ישחנה לחבירו מה מועילו, אך דאם ישחנה לאחרים, מסתמא ישחנה לחבירו ולאוהבו ויש לחבירו צער ועגמת נפש מזה, ובשמים לא נגזר צער לחבירו, ועבור זה יסיר השי"ת הצער והעגמת נפש ממנו, כדי שלא יגרום צער ועגמת נפש לחבירו, והבין:

בשם אדמו"ר הכהן הגדול מאלכסנדר זצלה"ה על מאמר חז"ל (יומא עה) דאגה בלב איש ישחנה לאחרים ישחנה מלשון ויצא יצחק לשוח בשדה ולפני ד' ישפוך שיחו שהוא לשון תפילה ישחנה לאחרים יתפלל הוא עבור אחרים כמו שאמרו חז"ל (ב"ק צב) המתפלל בעד חבירו והיא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה:

יא. מדרש תהלים | מח

יפה נוף משוש כל הארץ. במה היתה משוש. שהיתה משמחת כל הארץ. היה אדם עובר עבירה, היה דואג בלבו ולבו שח עליו. אמר שלמה דאגה בלב איש ישחנה ודבר טוב ישמחנה. היה הולך לירושלם ומקריב קרבן ומתכפר לו, ולבו שמח עליו. ויוצא משם שמח. לכך, משוש לכל הארץ. תדע לך שכן הוא, שנאמר, הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב. וכי בצפון הוא והלא אינו אלא בדרום. אלא שם הוא נשחט שנאמר (ויקרא א, יא) על ירך המזבח צפונה.

